

Som hånd i handske

John Frandsen

artikel til *Organistbladet* november 2019

14. august døde salmedigteren Simon Grotrian. Dermed blev en af dansk salmedigtningens mest særprægede og originale stemmer pludselig tavs.

Grotrians billedsprog var vildt og fabulerende. Hans tekster sprænger rammerne for den almindelige rationelle logik og insisterer på en mere intuitiv, spontan og associationsbåret erkendelsesform. De følger ikke sprogets og bevidsthedens lineære tænkning, men er mere i familie med underbevidsthedens verden af drømme og myter.

Alligevel er hans salmer uhyre præcise i deres udtryk. Han var tydeligvis dybt fortrolig med både den eksisterende salmetradition og med bibelens tekster. Hans billeder leger overlegent og hengivent med klassiske religiøse metaforer – bruger dem, spejler dem, vender dem livgivende på hovedet. Mange af hans salmer refererer direkte til klassiske kernesalmer; det gælder fx hans smukke fastesalme "Guds nåde er en vintergæk", som ofte bliver misforstået som blot en lyrisk hyldest til forårets spirende kræfter. Men den er skrevet på samme sjældne versemål som "Vor Gud han er så fast en borg", og det er næppe tilfældigt. Så denne tilsyneladende uskyldige tekst er i åben dialog med selve Luther og klassisk kirkekamp:

Guds nåde er en vintergæk
den er din fostergave
og er du ved at dø af skræk
så plant den i din have
med fastetidens bøn
bliver jorden atter grøn
i angst og overflod
besejres du af mod
og ene er vi flere.

For mig har Grotrian været en kolossal inspirationskilde. I sine salmer sparker han døren ind og insisterer på, at kunsten, dybden, flerstemmigheden, kompleksiteten er afgørende elementer i det religiøse sprog. En tiltrængt modvægt til den åndelige højdeskræk, der prægede megen salmedigtning i slutningen af 1900-tallet – ingen nævnt, ingen glemt!

Hans salmer var de eneste samtidsdigte, jeg på daværende tidspunkt kunne finde, der havde kraft og tyngde til at stå side om side med den klassiske liturgiske tekst i mit Requiem. Og det var mageløst for mig at høre, hvordan den færøske troubadour Teitur kunne udfolde dem som dynamisk og intim kontrast til hele det store oldkirkelige latinske ritual, da værket blev uropført i DR Koncerthuset i 2013.

Jeg glæder mig over, at Grotrians liv og værk har vist en ny vej for dansk salmedigtning. Det ser ud som om, at der i disse år er en opblomstring af genren, hvor den igen bliver et relevant medie for kunstneriske udtryk – og ikke blot for det, man kunne kalde 'prædikener på vers'. Og jeg glæder mig over, at flere og flere komponister er klar til at følge op med meget forskellige bud på den musikalske iklædning.

Det religiøse sprog er nemlig i nær familie med kunstens. Kirken og kunsten behøver hinanden! Musik, litteratur, malerkunst, teater – alle har de, ligesom religionerne og myterne, berøring med tilværelsen store følelser: kærligheden, lykken, glæden, smerten. Kristendommens grundfortælling er både modsætningsfyldt og kontroversiel. Kærlighedsbudet er en ubegribeligt omfattende og radikal fordring af vores tilværelse. Og forestillingen om en god og almægtig Gud, der skulle råde over vores til tider kaotiske og grusomme tilværelse, er et uafvendeligt paradoks.

Vor tid trives bedst med det begribelige. Vi viger tilbage, når budskabet bliver for komplekst. Men hvis kirken ikke vil vedstå det ubegribelige i sit budskab, så kan man lige så godt lukke butikken.

Sådanne overvejelser ligger til grund for mit eget arbejde med at komponere salmemelodier. Jeg er dybt optaget af relationen mellem tekst og musik, og det er et ideal for mig, at melodien passer til teksten som hånd i handske. Men jeg ser det ikke som et mål i sig selv at skrive en 'enkel' melodi. Min egen personlige erfaring er, at de salmer jeg ender med at holde mest af er dem, hvor jeg har skullet yde en indsats for at få dem ind under huden.

Det er derimod et mål for mig, at melodien bidrager til at løfte teksten – og især at løfte dens abstraktionsniveau. Det mytiske sprog er i sit væsen abstrakt; det *handler* ikke om noget konkret. Der har musikken sin plads: ingen anden udtryksform kan formidle det paradoksale, det ubegribelige og det intuitive så præcist – og dog så luftigt – som musikken. En god salme er for mig et rum til erkendelse. En invitation til fælles åndelig fordybelse. En åbning til det umiddelbare og det universelle.

Store ord, ja! Men alligevel tanker, der inspirerer mig i skabelsesprocessen. At skrive en salmemelodi starter for mig altid med at etablere en dyb relation til teksten. Efterhånden får melodien sit eget liv, og forholdet mellem toner og tekst bliver mere jævnbyrdigt. Musikken tager på en måde over, dér hvor teksten har nået sin grænse. Og når symbiosen lykkes, bliver det samlede resultat meget større end summen af de to enkelte dele. Og dét er et sandt Halleluja!